

UMSÖGN

Barnaverndar Reykjavíkur um tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun á sviði barnaverndar 2023 – 2027

Þann 24. apríl 2023 var opnað fyrir umsagnir í samráðsgátt um tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun á sviði barnaverndar 2023 – 2027.

Meðfylgjandi er umsögn Barnaverndar Reykjavíkur.

Inngangur

Fulltrúi Barnaverndar Reykjavíkur starfaði með starfshópnum sem samdi tillögu að framkvæmdaáætlun á sviði Barnaverndar. Ánægja er með það samráð og þann undirbúning sem þar fór fram og fagnar Barnavernd þeim metnaðarfullu tillögum sem birtast í framkvæmdaáætluninni.

Rétt þykir þó að koma að sjónarmiðum Barnaverndar Reykjavíkur um eftirfarandi þætti framkvæmdaáætlunarinnar; heildarendurskoðun á barnaverndarlögum, meðferðarúrræði utan meðferðarheimila, efla þjónustu í barnavernd og bæta verklag, endurskoða verklag fyrir fylgdarlaus börn og könnun alvarlegra atvika. Tilvísanir með stafliðum hér á eftir vísa til stafliðar í tillögu til þingsályktunar.

A. Heildarendurskoðun á barnaverndarlögum

Vinna við heildarendurskoðun á barnaverndarlögum hófst í upphafi árs 2020. Í fyrri hluta vinnunnar var lögð áhersla á stjórnsýslu barnaverndar og samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna sem kom til framkvæmda með breytingum á barnaverndarlögum með lögum nr. 107/2021. Mikilvægt er að sú endurskoðun sem boðuð hefur verið komi sem fyrst til framkvæmda.

Barnavernd Reykjavíkur leggur í því sambandi sérstaka áherslu á eftirfarandi:

- Uppbygging úrræða fyrir börn með fjölþættan vanda og kostnaðarskipting milli ríkis og sveitarfélaga. Vísað er til vinnu starfshóps mennta- og barnamálaráðherra sem nú er að störfum um þennan málaflokk og mikilvægi þess að þessu verði komið í framkvæmd hið fyrsta. Barnavernd Reykjavíkur hefur ítrekað lýst áhyggjum af stöðu í þessum málaflokki, úrræðaleysi og skorti á samhæfingu og samvinnu kerfa.
- Ákvæði barnaverndarlaga og ríkjandi stjórnsýsluframkvæmd um umgengni kynforeldra við börn í varanlegu fóstri. Barnavernd Reykjavíkur hefur kallað eftir því við ráðuneytið að hugað verði að endurskoðun barnaverndarlaga í þessu tilliti og því hvort íslensk barnaverndarlög, túlkun þeirra og ríkjandi stjórnsýslu- og dómaframkvæmd standist þau sjónarmið sem birst hafa á undanförunum árum í dómum Mannréttindadómstóls Evrópu, fyrst og fremst í fjölda

dóma sem fallið hafa gegn Noregi. Vísast um þetta til erindis sem sent var ráðuneytinu í desember 2021 og umfjöllunar í ársskýrslu Barnaverndar Reykjavíkur 2021 // birt í júní 2022.

B. Meðferðarúrræði utan meðferðarheimila

Barnavernd Reykjavíkur styður þær tillögur sem þarna koma fram um hagnýta fjölskyldumeðferð í barnavernd en telur mikilvægt að Barna- og fjölskyldustofa komi að innleiðingu þeirrar meðferðar eða öðru sambærilegu úrræði á 2. stigi farsældar einnig. Slíkt komi þá í stað PMTO sem fallið var frá af hálfu ríkisins á síðasta ári.

D. Efla þjónustu í barnavernd og bæta verklag

Barnavernd Reykjavíkur fagnar þeirri áherslu sem lögð er á innleiðingu á samræmdu verklagi í barnavernd, svo sem með Öryggismerki (e. Signs of Safety) eins og gert er ráð fyrir í þingsályktuninni.

Mikilvægt er við þá innleiðingu að taka tillit til þess kostnaðar sem fellur á sveitarfélögin við innleiðinguna. Gera má ráð fyrir að stærri barnaverndarþjónustur eins og Reykjavík þurfi að ráðstafa um 2 stöðugildum til að slík innleiðing geti gengið eftir. Hér þarf því að tryggja samtal og samráð við sveitarfélögin í landinu og að þau hafi fjárhagslegt bolmagn og aðstæður til að af innleiðingu verði. Öll vinnan sem fram fer á grundvelli „Signs of Safety“ á sér stað hjá sveitarfélögunum. Þannig mun umtalsverður tími fara í það hjá starfsfólki og stjórnendum að sinna þjálfun, undirbúningi og framkvæmd, sem ekki verður unnin á kostnað lögbundinna skyldna við könnun og meðferð barnaverndarmála.

F. Endurskoða verklag fyrir fylgdarlaus börn

Fjöldi fylgdarlausra barna hefur fylgt mikið álag í starfi barnaverndar, bæði vegna fjölda þeirra barna sem um ræðir, úrræða- og húsnæðisleysis og því að barnaverndarlögin voru ekki hugsað til að mæta þörfum þessara barna.

Í mörgum og reyndar langflestum tilvikum koma „fylgdarlaus“ börn til landsins í fylgd annarra en forsjáraðila, svo sem systkina, vina, ömmu og afa eða annarra. Í þeim tilvikum þarf að ganga úr skugga um að barn sé ekki fórnarlamb mannsals og að barnið sé öruggt í umsjá viðkomandi aðila.

Barnaverndarþjónustur búa ekki yfir sérhæfingu eða tækjum og tólum til að framkvæma slíka könnun. Þá er það þannig að í langflestum tilvikum er ekki ástæða til að hafa áhyggjur af aðbúnaði barns í umsjá viðkomandi aðila og því ekki þörf á að vinna mál barnsins á þeim grundvelli að barnið búi við óviðunandi aðstæður eða heilsa og þroski þess sé í hættu sem er forsenda þess að mál sé í vinnslu á grundvelli barnaverndarlaga. Þannig er í mörgum tilvikum alls ekki viðeigandi að barnaverndarþjónusta fari með forsjá þessara barna, eins og gert er ráð fyrir í 6. mgr. 15. gr. barnaverndarlaga. Mjög ríkar skyldur fylgja því að fara með forsjá barns og hefur barnaverndarþjónusta engar forsendur til að gera greinarmun á börnum sem koma „fylgdarlaus“ með ættingjum til landsins en búa við viðunandi aðstæður og öðrum börnum sem barnavernd fer með forsjá yfir.

Þannig hvílir til að mynda skylda á barnaverndarþjónustu að tryggja umgengni barns við kynforeldra og aðra nákomna því, heimsækja barn til vistunaraðila og að tryggja framfærslu þess. Hægt er að fullyrða

að þær skyldur sem hvíla á barnavernd samkvæmt lögum vegna barna sem þau hafa forsjá yfir voru ekki hugsaðar til að mæta þörfum barna á flótta, sem komið hafa til landsins í fylgd ættingja eða vina.

Barnavernd Reykjavíkur telur betur fara á því að það verði á hendi ríkisins að ganga úr skugga um að þau séu ekki fórnarlömb mansals og að málefnum þeirra sé svo komið í hefðbundinn farveg fyrir móttöku flóttamanna. Barnaverndarþjónusta komi svo að málefnum þeirra á sömu forsendum og hún kemur að málefnum annarra barna á flótta og annarra barna almennt, þ.e. ef í ljós kemur að þau búa við óviðunandi aðstæður, verði fyrir ofbeldi eða annarri slíkri háttsemi eða séu af öðrum ástæðum í sérstakri hættu.

Árétta ber að börn sem koma til landsins án allrar fylgdar eru að sjálfsögðu á forræði barnaverndar og fer þá barnavernd með forsjá þeirra, ásamt þeim skyldum sem því fylgir.

G. Könnun alvarlegra atvika

Barnavernd Reykjavíkur fagnar þeim tillögum sem hér eru lagðar fram um heildstæða könnun þvert á þjónustukerfi sem hafa afskipti af málefnum barna, þegar barn deyr eða hlýtur alvarlegan skaða vegna ofbeldis eða vanrækslu.

Mikilvægt er að umboð slíks viðbragðsteymis nái til þess að kanna heildstætt mál barns sem deyr af völdum sjálfsvígs. Meginmarkmið slíkrar vinnu verði að gögn og niðurstöður mála sem hafa verið rýnd verið nýtt til að knýja fram umbætur í þjónustukerfinu í kringum börn sem eru í sjálfsvígshættu.

Á árunum 2020 og 2021 létust 6 börn vegna sjálfsvígs hér á landi. Það er sami fjöldi barna og lést af þeim völdum á öllu tímabilinu 2013 – 2019. Nokkur þessara barna voru á grunnskólaaldri.

Mikilvægt er að þessi mál séu rannsökuð heildstætt og þvert á kerfi til að hægt sé að gera betur og tryggja að mál barna séu í réttum og viðunandi farvegi, hvort sem það er hjá heilbrigðiskerfi og/eða félagsþjónustu. Tryggja þarf slíku rannsóknarteymi fullnægjandi lagaheimildir til slíkra rannsókna. Embætti Landlæknis og Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála hafa til að mynda ekki umboð til að rannsaka slík mál út fyrir sitt skilgreinda starfssvið.

Í vinnutillögum starfandi starfshóps mennta- og barnamálaráðherra vegna barna með fjölþættan vanda er hugað að úrræðum fyrir þennan hóp og hér aftur lögð áhersla á að þær tillögur komi til framkvæmda sem allra fyrst.

Virðingarfyllst

Katrín Helga Hallgrímsdóttir

Framkvæmdastjóri Barnaverndar Reykjavíkur